01/11/2023

Προκόπης Παυλόπουλος: Ένας «εχθρός» του Κράτους Δικαίου: Η «επικυριαρχία» του «οικονομικού» επί του «θεσμικού»

/ Επικαιρότητα

Σε διάλεξή του, στο πλαίσιο του Σεμιναρίου που συνδιοργάνωσαν η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων και το Κέντρο Επιμόρφωσης και δια Βίου Μάθησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, ο τέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Ακαδημαϊκός και Επίτιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ κ. Προκόπης Παυλόπουλος, ανέπτυξε το θέμα: «Όψεις της κανονιστικής «απορρύθμισης» του Κράτους Δικαίου: Το φαινόμενο της «επικυριαρχίας του «οικονομικού» επί του «θεσμικού».

Κατά την διάλεξή του ο κ. Προκόπιος Παυλόπουλος επισήμανε, μεταξύ άλλων, και τα εξής:

«**Πρόλογος**

Αποτελεί κοινό τόπο στο πεδίο του Δημόσιου Δικαίου ότι οι θεσμικές εγγυήσεις του Κράτους Δικαίου συνιστούν ένα θεμελιώδες «*ανάχωμα*» προστασίας της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας και των μέσων που οργανώνει για την υπεράσπιση της Ελευθερίας, συνακόλουθα δε και του «*οπλοστασίου*» το οποίο θεσμοθετείται προκειμένου να διασφαλισθεί η ακώλυτη άσκηση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Α. Συνοπτικώς, το Κράτος Δικαίου αποτελεί το σύνολο εκείνο των θεσμικών εγγυήσεων, οι οποίες καθιστούν ρυθμιστικώς εφικτή την μέσω δημοκρατικώς νομιμοποιημένων κανόνων δικαίου οριοθέτηση της δράσης τόσο των κρατικών οργάνων -κυρίως δε αυτών- όσο και των μελών του οικείου κοινωνικού συνόλου στις μεταξύ τους σχέσεις, όπως αυτές διαμορφώνονται κατ' εξοχήν στο πεδίο ανάπτυξης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Πρόσθετο βασικό στοιχείο του Κράτους Δικαίου είναι και το ότι οι κανόνες δικαίου που το συγκροτούν πρέπει να είναι πλήρεις –*leges perfectae*, και όχι *leges imperfectae,* ούτε καν *leges minus quam perfectae*– υπό την έννοια πως η παραβίασή τους επιφέρει, οπωσδήποτε, την επιβολή κυρώσεων, κυρίως δια της ενεργοποίησης των δικαιοδοτικών διαύλων της Δικαστικής Εξουσίας. Έτσι, η αποτελεσματική λειτουργία του Κράτους Δικαίου αποτρέπει την αυθαίρετη επέμβαση της κρατικής εξουσίας -και όχι μόνον- στο κανονιστικώς οριοθετημένο πεδίο της Ελευθερίας και των από αυτήν «*εκπορευόμενων*» δικαιωμάτων.

Β. Επομένως, είναι προφανές ότι οιασδήποτε μορφής διάβρωση των θεσμικών και πολιτικών «*αντηρίδων*» του Κράτους Δικαίου ισοδυναμεί, εν τέλει, με αντίστοιχη διάβρωση της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας, επέκεινα δε της Δημοκρατίας εν γένει. Διάχυτη είναι σήμερα η βεβαιότητα ότι όχι μόνο παρατηρείται «*διάβρωση*» των προμνημονευόμενων «*αντηρίδων*» του Κράτους Δικαίου, αλλά η «*διάβρωση*» αυτή και βαθιά είναι και, δυστυχώς, «*προϊούσα*», με εντεινόμενο μάλιστα ρυθμό. Ρυθμό ο οποίος αφήνει να φανεί, ευδιάκριτα, μεταξύ άλλων και ότι πλέον είναι «*επί θύραις*» μια μορφή εξαιρετικά επικίνδυνης «*επικυριαρχίας*» του «*οικονομικού*» επί του «*θεσμικού*». Η προαναφερόμενη «*διάβρωση*» οφείλεται -τουλάχιστον κατά κύριο λόγο- στην ρυθμιστική αποδυνάμωση των κανόνων δικαίου που συνθέτουν το κανονιστικό πλαίσιο του Κράτους Δικαίου, τόσο λόγω της σχετικοποίησης της ισχύος τους όσο και λόγω της ατελούς λειτουργίας των κυρωτικών μηχανισμών, σε περίπτωση παραβίασής τους. Στην ανασκόπηση των δύο αυτών παραμέτρων

που είναι, αυτονοήτως, και παράμετροι της παρακμιακής πορείας του Κράτους Δικαίου -άρα της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας, γενικώς- επικεντρώνεται η ανάλυση που ακολουθεί. Επισημαίνεται εξ αρχής ότι η ανάλυση αυτή αφορά αποκλειστικώς και μόνο την αρνητική επιρροή της επίκτητης κανονιστικής σχετικότητας του Κανόνα Δικαίου στην «*διάβρωση*» των «*αντηρίδων* » του Κράτους Δικαίου. Όχι δε και την επίσης αρνητική επιρροή της εγγενούς κανονιστικής σχετικότητας του Κανόνα Δικαίου, ήτοι της σχετικότητας η οποία οφείλεται στην ιδιομορφία της διαδικασίας «*γέννησης*» και εφαρμογής του. Και τούτο διότι, όπως επεξηγείται αναλυτικώς στην συνέχεια, η επίκτητη κανονιστική σχετικότητα του Κανόνα Δικαίου και η «*επικυριαρχία*» του «*οικονομικού*» επί του « *θεσμικού*», την οποία αυτή συνεπάγεται καθ' υπερβολήν, αποτελεί πολύ πιο μεγάλο κίνδυνο για την Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία και για το Κράτος Δικαίου απ' ό,τι η εγγενής κανονιστική σχετικότητα του Κανόνα Δικαίου.

I. Η ιδιοσυστασία και οι συνέπειες της επίκτητης κανονιστικής σχετικότητας του Κανόνα Δικαίου

Ως επίκτητη σχετικότητα του κανονιστικού *«δυναμικού»* του Κανόνα Δικαίου νοείται εκείνη, η οποία δεν οφείλεται στην εσωτερική δομή και λειτουργία του αλλά σ' εξωγενείς παράγοντες, που επηρεάζουν εμμέσως την αντικειμενική του υπόσταση και την παραγωγή των έννομων αποτελεσμάτων του. Ο σπουδαιότερος -ορθότερα καθοριστικής σημασίας- από τους παράγοντες αυτούς είναι η *«υποδομή»* , της οποίας ο Κανόνας Δικαίου αποτελεί *«εποικοδόμημα»*. Δηλαδή η κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα που, μαζί με τις αντίστοιχες πολιτικές διεργασίες, συνιστά το υπόστρωμα μεσ' από το οποίο αναδύεται και η ανάγκη θέσπισης του Κανόνα Δικαίου και ο βασικός κορμός του κανονιστικού του περιεχομένου. Οι σύγχρονες, λοιπόν, κοσμογονικές μεταβολές αυτής της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας εντείνουν την, ούτως ή άλλως υφιστάμενη, εγγενή σχετικότητα του κανονιστικού περιεχομένου του Κανόνα Δικαίου. Γεγονός το οποίο παράγει, μοιραίως, περαιτέρω αρνητικές επιπτώσεις ως προς την κανονιστική δυναμική και επάρκεια του Κράτους Δικαίου και της Έννομης Τάξης γενικώς.

Α. Η ιδιαιτερότητα της Οικονομικής Παγκοσμιοποίησης

Οι μεταλλάξεις της κοινωνικής και οικονομικής υποδομής του Κανόνα Δικαίου οφείλονται, κατά βάση, σε συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια η όλη εξέλιξη και λειτουργία του Οικονομικού Συστήματος, παγκοσμίως. Και είναι αυτές οι ιδιαιτερότητες οι οποίες, *grosso modo*, προσδιορίζουν την έκταση και την ένταση της σχετικοποίησης της κανονιστικής του εμβέλειας.

1. Οι στρεβλώσεις του παγκοσμιοποιημένου Οικονομικού Συστήματος επιβαρύνουν δραματικά την ομαλή πορεία του κοινωνικοοικονομικού γίγνεσθαι, ιδίως μέσ' από την πρόκληση συνεχών *«ανατροπών»*του οι οποίες, λόγω της φύσης τους, καθίστανται και απρόβλεπτες και, περαιτέρω, δυσχερώς αναστρέψιμες. Τις *«ανατροπές»*αυτές *«υποδαυλίζουν»*, πάντοτε στο γενικότερο πλαίσιο της δυσλειτουργίας του καπιταλιστικού οικονομικού συστήματος, ιδίως οι εξής τρεις παράγοντες:

α) Πρώτον, η μορφή που έχει πάρει η εν γένει Παγκοσμιοποίηση των οικονομικών σχέσεων και συναλλαγών. Μια Παγκοσμιοποίηση με άκρως *«επιθετικά»* στοιχεία, υπό την έννοια της διάθεσης των μέσων, δια των οποίων εξελίσσεται, αποκλειστικώς στην εξυπηρέτηση των σκοπιμοτήτων των Αγορών, σ' εμφανή μάλιστα αντίθεση προς τις ανάγκες των επιμέρους Εθνικών Οικονομιών. Και μια Παγκοσμιοποίηση η οποία, υπό τις ως άνω συνθήκες, δρα ανεξελέγκτως, μην υπακούοντας πλέον σε συγκεκριμένους ορθολογικούς οικονομικούς και νομικούς κανόνες. Είτε διότι οι κανόνες αυτοί δεν υφίστανται, είτε, ακόμη χειρότερα, διότι οι ισχύοντες, έστω και ελλιπείς, κανόνες παραβιάζονται ανοιχτά και συστηματικά από τους παράγοντες των Αγορών, μ' *«αιχμή του δόρατος»* τους παράγοντες του Παγκόσμιου Χρηματοπιστωτικού Συστήματος.

β) Δεύτερον, οι σύγχρονες χρηματοπιστωτικές μέθοδοι οι οποίες χρησιμοποιούνται μέσα στον ορυμαγδό της Οικονομικής Παγκοσμιοποίησης. Μέθοδοι, οι οποίες αντιτίθενται ευθέως στις παραδοσιακές αρχές της συναλλακτικής και της τραπεζικής πίστης και, στο βωμό του εύκολου κέρδους, οδηγούν στην ανάληψη κάθε είδους αντίστοιχου χρηματοπιστωτικού ρίσκου. Μ' ευθύ αποτέλεσμα να ωθούν σε, ταχείας εξέλιξης, διαλυτικές τάσεις το παραδοσιακό οικονομικό -και, εν τέλει, το κοινωνικό- σύστημα, άρα σε αδυναμία επαρκούς τιθάσευσης των εξελίξεων αυτών, ιδίως μέσω κανονιστικών ρυθμίσεων που διαθέτουν επαρκή θεσμική και δημοκρατική νομιμοποίηση.

γ) Τρίτον, η συνδρομή της σύγχρονης Τεχνολογίας, δίχως βεβαίως, να ευθύνεται σε αυτό η φύση της αλλ' αποκλειστικώς ο τρόπος εφαρμογής των μέσων της στην πράξη. Ειδικότερα η Τεχνολογία, δρώντας ως *«βοηθός εκπληρώσεως»* μέσα σε αυτές τις συνθήκες, εντείνει τις παρενέργειες της άναρχης λειτουργίας της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Όπως είναι ευνόητο, προς την κατεύθυνση αυτή κορυφαίο ρόλο διαδραματίζει ο τομέας εκείνος της Τεχνολογίας, ο οποίος αφορά την ακόμη ταχύτερη εξέλιξη της ψηφιακής της διάστασης -ήτοι ο τομέας της σύζευξης Πληροφορικής και Τεχνητής Νοημοσύνης- και, μέσω αυτής, της γιγάντωσης των δυνατοτήτων της εν γένει

ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Κάτι το οποίο αναμένεται να λάβει ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις στην *«αναδυόμενη»* εποχή του *«κβαντικού υπολογιστή»*.

2. Οι κατά τ' ανωτέρω -και υπό τις προεκτεθείσες συνθήκες- επιπτώσεις στο οικονομικό και κοινωνικό γίγνεσθαι έχουν, όπως είναι φανερό, άμεσες επιπτώσεις στο θεσμικό καθεστώς του κανονιστικού του *«εποικοδομήματος»*, ήτοι του Κανόνα Δικαίου. Οι οποίες αφορούν και τις τρεις διαστάσεις του καθεστώτος τούτου, οδηγώντας έτσι στα άκρα την σχετικότητα της κανονιστικής του εμβέλειας. Πρόκειται, ειδικότερα:

α) Πρώτον, για την διάσταση της διαμόρφωσης του κανονιστικού περιεχομένου του Κανόνα Δικαίου: Οι αέναες μεταβολές της κοινωνικοοικονομικής *«υποδομής»* καθιστούν άκρως δυσχερή την στοιχειώδη εκείνη σταθερότητά του -για ένα εξίσου στοιχειώδες χρονικό διάστημα- που απαιτείται προκειμένου το κατά την Έννομη Τάξη επιφορτισμένο με την θέσπιση του Κανόνα Δικαίου όργανο να συλλάβει και να διατυπώσει το κανονιστικό του περιεχόμενο. Κατά τούτο ο, *lato sensu* πάντα, Νομοθέτης σήμερα, και στην *«απέλπιδα»* προσπάθειά του να πλαισιώσει κανονιστικώς την *«υδραργυρική»* κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα, παραπέμπει στους *«κολασμένους»* της μυθολογίας μας: Από τον Σίσυφο, που ματαίως προσπαθούσε να σηκώσει το βράχο του στην κορυφή, ως τον Τάνταλο, που πάντα την τελευταία στιγμή αποτύγχανε να κορέσει την πείνα και την δίψα του και ως τις Δαναΐδες, που χωρίς ελπίδα επιχειρούσαν να γεμίσουν με νερό ένα τρύπιο πιθάρι…

β) Δεύτερον, για την διάσταση της ερμηνείας των κανονιστικού περιεχομένου επιταγών του Κανόνα Δικαίου μετά την θέσπισή του. Και τούτο διότι οι βασικές επιστημονικές παράμετροι της ερμηνείας του Κανόνα Δικαίου επιβάλλουν την στοιχειώδη αντιστοιχία του ερμηνευόμενου κανόνα με τα δεδομένα της *«υποδομής»*, από τα οποία προέρχεται. Πραγματικά, μόνο μέσ' από τις ως άνω συνθήκες το επιφορτισμένο με την ερμηνεία του Κανόνα Δικαίου όργανο μπορεί να *«διαμεσολαβήσει»* αποτελεσματικώς μεταξύ του κανονιστικού του περιεχομένου και της *«υποδομής»* που αντιστοιχεί σε αυτό. Και όταν η κατά τ' ανωτέρω υποδομή έχει ολοκληρωτικώς μεταβληθεί, η ερμηνεία του θεσμικού *«εποικοδομήματος»*, όση προσπάθεια και αν καταβάλει ο συντελεστής της ερμηνείας, μοιάζει μ' επιστημονική *«άσκηση»* χωρίς πρακτικό αποτέλεσμα, στο πλαίσιο ενός είδους ιστορικής νομικής έρευνας. Για ν' αποφευχθεί μια τέτοια έκβαση θα έπρεπε ο ερμηνευτής του Κανόνα Δικαίου να οδηγηθεί στην μέσω της ερμηνευτικής μεθόδου διάπλαση ενός νέου, *«επίκαιρου»*, Κανόνα Δικαίου, γεγονός το οποίο βεβαίως ανάγει, κατά κάποιον τρόπο, την νομολογία σε Πηγή Δικαίου. Όμως στο μεγαλύτερο μέρος των Έννομων Τάξεων, και πρωτίστως εκείνων της

Ηπειρωτικής Ευρώπης, η νομολογία δεν αναγνωρίζεται αυτοτελώς ως Πηγή Δικαίου, παρά μόνο ως πηγή διάπλασης γενικών αρχών στην βάση των υφιστάμενων κάθε φορά κανονιστικών δεδομένων της οικείας Έννομης Τάξης.

γ) Τρίτον, για την διάσταση της εφαρμογής του κανονιστικού περιεχομένου του Κανόνα Δικαίου εντός των ορίων της ερμηνείας του. Στο σημείο αυτό είναι ανάγκη να διευκρινισθεί ότι η σχετικότητα, την οποία συνεπάγεται η συνεχής και ταχύτατη μεταβολή της *«υποδομής»* του Κανόνα Δικαίου ως προς την τρίτη του διάσταση, είναι πολύ πιο χαρακτηριστική και καθοριστική απ' ό,τι ισχύει για τις δύο προηγούμενες. Αυτό οφείλεται στο ότι, λόγω της ιδιομορφίας της μεταβολής της υποδομής του Κανόνα Δικαίου, όταν ο ερμηνευτής του -π.χ. διοικητικό ή δικαστικό όργανο- καλείται ν' ασκήσει την αρμοδιότητά του βρίσκεται μπροστά στην ακόλουθη ανυπέρβλητη αντίφαση: Κατά το χρονικό αυτό σημείο τα έννομα αποτελέσματα από την εφαρμογή του Κανόνα Δικαίου αφορούν μια ξεπερασμένη πραγματικότητα, την οποία συνεπώς δεν μπορούν να επηρεάσουν κανονιστικώς. Ενώ η νέα πραγματικότητα επίσης δεν είναι δυνατό να επηρεασθεί κανονιστικώς από την εφαρμογή ενός Κανόνα Δικαίου, το πλαίσιο του οποίου είναι εν πολλοίς *«ξένο»* προς τα προς ρύθμιση δεδομένα και, κατ' ανάγκη, *«απρόσφορο»* για την τελική ρύθμισή τους.

Β. Η ρυθμιστική αποδυνάμωση του Κανόνα Δικαίου εξαιτίας της επίκτητης κανονιστικής του σχετικότητας

Προδήλως λοιπόν η σχετικότητα -ορθότερα η σχετικοποίηση- της κανονιστικής δύναμης του Κανόνα Δικαίου οδηγεί σταδιακώς στην ρυθμιστική του αποδυνάμωση, ιδίως λόγω της αδυναμίας του να τιθασεύσει κανονιστικώς την κοινωνικοοικονομική *«υποδομή»* του. Κάπως έτσι όμως ο Κανόνας Δικαίου από θεσμικό «*ρυμουλκό»* του κοινωνικού και οικονομικού γίγνεσθαι μεταβάλλεται σε παθητικό «*ρυμουλκούμενο»*. Με άλλες λέξεις ένα είδος «*μπαγκαζιέρας»* με ιστορικά νομικά «*κειμήλια»* που ακολουθεί, με οδυνηρές αναταράξεις για την κανονιστική αξιοπιστία του, το προπορευόμενο -παντελώς αυτόνομο και ανεξέλεγκτο- όχημα της αδήριτης «*επικυριαρχίας»* του «*οικονομικού»*, κατά την διαμόρφωση της πορείας του κοινωνικού συνόλου. Πρόκειται, ίσως, για την επιβεβαίωση, στην πιο οδυνηρή του μορφή, του φαινομένου της «*κανονιστικής δύναμης του πραγματικού»* («*Die normative Kraft des Faktischen*»), όπως την είχε εντοπίσει ήδη ο Γερμανός νομικός των αρχών του εικοστού αιώνα Georg Jellinek.

1. Η κατά τα προμνημονευόμενα, λόγω της σχετικοποίησης -και, άρα, της ελαχιστοποίησης έως περιθωριοποίησης- συρρίκνωση της ρυθμιστικής δύναμης του Κανόνα Δικαίου οδηγεί, αναποδράστως, και στην απώλεια της κανονιστικής του αξιοπιστίας, ιδίως μέσ' από τις ακόλουθες συνθήκες της

υπό τα δεδομένα αυτά κανονιστικής του *«αποδόμησης»*:

α) Πρώτον, επειδή έτσι ο Κανόνας Δικαίου ισχύει για οριακό χρονικό διάστημα -ή και καθόλου- αδυνατεί να φέρει σε πέρας την αναγκαία για την κανονιστική αξία του παιδευτική-παιδαγωγική του λειτουργία. Δηλαδή, σε τελική ανάλυση, τα υποκείμενα δικαίου στα οποία απευθύνεται, είτε δεν έχουν τον χρόνο να επηρεασθούν, ως προς την διαμόρφωση της συμπεριφοράς τους, από τις επιταγές του Κανόνα Δικαίου. Είτε, ακόμη χειρότερα, αγνοούν ακόμη και την ύπαρξή του. Πράγμα που σημαίνει ότι τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα σε πολλές περιπτώσεις παρανομούν δίχως καν να το γνωρίζουν. Και τούτο έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία στο πλαίσιο αφενός της Εκτελεστικής Εξουσίας, αφού κατ' αυτό τον τρόπο τα όργανά της δεν είναι σε θέση ν' ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της Αρχής της Νομιμότητας. Και, αφετέρου, της Δικαστικής Εξουσίας, διότι υπό τέτοιες συνθήκες ο Δικαστής οδηγείται, εν αγνοία του, σε μιαν άκρως επικίνδυνη κατάσταση *«υφέρπουσας»* αρνησιδικίας.

β) Δεύτερον, για τους ίδιους κατά βάση λόγους ο Κανόνας Δικαίου, ως θεσμικό *«εποικοδόμημα»*, αδυνατεί ν' ασκήσει οιαδήποτε ουσιαστική επίδραση στην κοινωνικοοικονομική *«υποδομή»* του. Με τον τρόπο όμως αυτό καθίσταται αδύνατη η αμφίδρομη επιρροή μεταξύ θεσμικού *«εποικοδομήματος»* και κοινωνικοοικονομικής *«υποδομής»*, η οποία είναι απαραίτητη για την κανονιστική ισορροπία του Κανόνα Δικαίου κατά την κλασική-παραδοσιακή περί αυτού αντίληψη και, επέκεινα, για την κατά την ως άνω αντίληψη επιτέλεση της αποστολής του.

γ) Τρίτον, και επιπλέον, ο Κανόνας Δικαίου αποδυναμώνεται επειδή, πέραν του ότι ισχύει για οριακό χρονικό διάστημα, ισχύει μόνο σε ορισμένο χώρο. Έτσι, ενώ η παγκοσμιοποιημένη πραγματικότητα υπερβαίνει τα εθνικά σύνορα, η δημοκρατικώς νομιμοποιημένη νομοθέτηση νοείται καταρχήν μόνο στο πλαίσιο ενός ορισμένου εθνικού συνταγματικού συστήματος και δη μόνον εντός του δημοκρατικώς οργανωμένου Κράτους Δικαίου. Κατά λογική ακολουθία, ο Εθνικός Νομοθέτης δεν είναι σε θέση ν' ανταποκριθεί αποτελεσματικώς σε διεθνικά πλαίσια κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων, καθώς η κανονιστική του εμβέλεια παραμένει περιορισμένη εντός της *«επικράτειάς»* του. Υπό τις προϋποθέσεις αυτές βρισκόμαστε ενώπιον ενός επώδυνου διλήμματος: Είτε ν' ανεχθούμε την κανονιστική *«απορρύθμιση»* σε τομείς, όπου η παγκοσμιοποίηση των κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων έχει προχωρήσει αρκετά, είτε ν' ανεχθούμε την θέσπιση και υιοθέτηση διακρατικών ρυθμίσεων, που όμως δεν ανταποκρίνονται στα παραδοσιακά *«προτάγματα»* δημοκρατικής νομιμοποίησης του Εθνικού Κράτους.

2. Υπό τις προαναφερόμενες συνθήκες η απώλεια της κανονιστικής αξιοπιστίας

του Κανόνα Δικαίου, πάντοτε βεβαίως κατά την κλασική-παραδοσιακή του σύλληψη, ανοίγει τον δρόμο στους «*πολεμίους*»του να υποστηρίζουν, *urbi et orbi*-βρίσκοντας ανταπόκριση ακόμη και σε κορυφαίους εκπροσώπους του πολιτικού συστήματος όπως συμβαίνει, δυστυχώς, σήμερα μέχρι και στο πεδίο της Ευρωπαϊκής Ένωσης- μεταξύ άλλων και ότι:

α) Πρώτον, η κανονιστική *«ανεπάρκεια»* του Κανόνα Δικαίου διευκολύνει την ανάπτυξη στο εσωτερικό του ενός είδους άκρως διαβρωτικής θεσμικής «*υβριδικότητας»*, η οποία εντέλει απεικονίζει τις τάσεις αλλά και τις διαστάσεις μετάλλαξής του. Κυρίως διότι μια τέτοια «*υβριδικότητα*» «*νομιμοποιεί*», προκειμένου να επιτυγχάνεται η αναγκαία ρύθμιση των κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων, την παραγωγή και εφαρμογή κανόνων μη κρατικής προέλευσης. Κανόνων εν πολλοίς άγνωστης προέλευσης και, κυρίως, μηδενικής δημοκρατικής νομιμοποίησης.

β) Δεύτερον, η κανονιστική *«ανεπάρκεια»* του Κανόνα Δικαίου «*αιτιολογεί*» ακόμη και την αμφισβήτηση της ίδιας της Έννομης Τάξης και της ιεραρχικής της δομής. Τούτο οφείλεται στο ότι μόνον όταν ο Κανόνας Δικαίου εφαρμόζεται στην πράξη αποτελεσματικώς και, κατ' επέκταση, παράγει πλήρως τα έννομα αποτελέσματά του νοείται η Έννομη Τάξη, καθώς και η ίδια η ιεράρχηση των κανόνων δικαίου που την συνθέτουν. Αφού η ουσιαστική επέλευση των έννομων αποτελεσμάτων του Κανόνα Δικαίου είναι εκείνη, η οποία μπορεί να προσδώσει έννομες συνέπειες στην ιεραρχική υπεροχή ενός Κανόνα Δικαίου έναντι άλλου. Με άλλες λέξεις, θεσμικώς δεν νοείται κανονιστικώς επαρκής Έννομη Τάξη και, κατ' αποτέλεσμα, αντίστοιχη ιεραρχική δόμησή της με κανόνες δικαίου, οι οποίοι έχουν τα χαρακτηριστικά «*ατελών διατάξεων*» («*leges imperfectae*» ή «*leges minus quam perfectae*»).

γ) Τρίτον -και σε αυτό συνίσταται η κορύφωση του κινδύνου ως προς την ίδια την υπόσταση του δημοκρατικώς νομιμοποιημένου Κανόνα Δικαίου- η κανονιστική *«ανεπάρκειά»* του αποτελεί εύσχημο και ευλογοφανές επιχείρημα στην «*φαρέτρα*» των υπερμάχων της «*κανονιστικής απορρύθμισης*», υπό την ακόλουθη «*συλλογιστική*»: Αφού ο Κανόνας Δικαίου κρατικής προέλευσης και αντίστοιχης δημοκρατικής νομιμοποίησης δεν είναι σε θέση να πλαισιώσει κανονιστικώς το κοινωνικό και οικονομικό γίγνεσθαι που συνιστά την *«υποδομή»* του, η χρησιμότητά του έχει θεσμικώς και ιστορικώς εκλείψει. Άρα «*ιδού πεδίον δόξης λαμπρόν*» για «*απορρύθμιση*».

II. Η «*απορρύθμιση*» ως βασική γενεσιουργός αιτία της ρυθμιστικής «*αποδυνάμωσης*» του Κανόνα Δικαίου μέσω της «*επικυριαρχίας*» του «*οικονομικού*» επί του «*θεσμικού*»

Στο σημείο αυτό είναι ανάγκη να γίνει ιδιαίτερη μνεία και ανάλυση του φαινομένου της λεγόμενης «*απορρύθμισης*», ως κρίσιμης αιτίας επίκτητης αποδυνάμωσης του Κανόνα Δικαίου. Πρόκειται για μια τακτική «*ποδηγέτησης*» των κοινωνικοοικονομικών σχέσεων η οποία, προσαρμοσμένη πλήρως στις απαιτήσεις των «*δογμάτων*» ενός εντόνως διαστρεβλωμένου νεοφιλελευθερισμού, προπαγανδίζει υπέρ της «*απελευθέρωσης*» του κοινωνικού και οικονομικού γίγνεσθαι από τα «*δεσμά*» του Κανόνα Δικαίου, υπό την κλασική-παραδοσιακή του εκδοχή. Πλην όμως επειδή η άποψη αυτή δεν μπορεί ν' αρνηθεί, φυσικά, την ανάγκη ρύθμισης του κοινωνικού και οικονομικού γίγνεσθαι, την «*εμπιστεύεται*» στην «*αναδυόμενη*» «*κανονιστική κυριαρχία*» κανόνων που εκπορεύονται από τους εκπροσώπους -και τις συνακόλουθες αντιλήψεις τους- ενός ακραίου, και γι' αυτό εξαιρετικά στρεβλού όπως διευκρινίσθηκε, νεοφιλελευθερισμού.

Α. Οι επιδιώξεις και οι επιπτώσεις της «*επιχείρησης απορρύθμιση*»

Ως προς την έννοια και τις επιδιώξεις της ως άνω «*επιχείρησης απορρύθμιση*», διευκρινίζονται τ' ακόλουθα:

1. «*Κοιτίδα*»της θεωρίας περί «*απορρύθμισης*»υπήρξε, κατά την δεκαετία του 1950, η Σχολή του Σικάγου και «*γεννήτοράς*» της ο M. Friedman, επικεφαλής της ακραίως νεοφιλελεύθερης αντίληψης περί μιας αποτελεσματικής δυνατότητας πλήρους «*αυτορρύθμισης*» της Αγοράς. Κατά την αντίληψη αυτή -στις γενικές της γραμμές- οι παραδοσιακές αρχές του καπιταλισμού ως προς την προσφορά και την ζήτηση αρκούν, από μόνες τους, για να επιτύχουν την αναγκαία, κάθε φορά, ισορροπία του όλου οικονομικού συστήματος.

α) Ακόμη και σε περιόδους οικονομικής κρίσης, η ισορροπία αποκαθίσταται αποκλειστικώς δια της εφαρμογής των οικονομικών, αμιγώς, κανόνων της Αγοράς. Η κρατική παρέμβαση μόνο «*δεινά*» μπορεί να προκαλέσει. Άρα, ο κάθε είδους και έκτασης κρατικός παρεμβατισμός όχι μόνο δεν επιλύει τα προβλήματα των οικονομικών κρίσεων αλλά, όλως αντιθέτως, τα επιδεινώνει.

α1) Υπό τα δεδομένα αυτά π.χ. η μέσω της κρατικής παρέμβασης οργάνωση και επέκταση του Κοινωνικού Κράτους Δικαίου, πέρα και έξω από την αυτοδύναμη λειτουργία της Αγοράς, αποτελεί «*πρόβλημα*» και όχι «*λύση*» για τις οικονομικές κρίσεις. Για ν' αναχθούμε σε εντελώς πρόσφατα δεδομένα στο παγκόσμιο κοινωνικό και οικονομικό γίγνεσθαι, κατά τους οπαδούς της Σχολής του Σικάγου η κρίση της Οικονομίας παγκοσμίως, λόγω των επιπτώσεων της επιδημίας του Covid-19, θα μπορούσε ν' αντιμετωπισθεί δίχως κρατική παρέμβαση, αποκλειστικώς μέσω των κανόνων «*αυτορρύθμισης*».

α2) Φυσικά η άποψη αυτή αποφεύγει να υπολογίσει το τεράστιο κόστος ως προς τον Άνθρωπο, απλώς και μόνο διότι ο κοινωνικός κυνισμός της θεωρεί την παράμετρο αυτή «*αμελητέα*», πράγμα που δείχνει την πλήρη αδυναμία συνύπαρξής της με βασικές αρχές της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας ως εγγύησης της Ελευθερίας και των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επιπλέον, η ως άνω άποψη δεν «*αντέχει*» σε σοβαρή κριτική όταν έχει ν' αντιμετωπίσει το εμβληματικό οικονομικό «*οικοδόμημα*» του John Maynard Keynes περί του αναγκαίου -πλην περιορισμένου βεβαίως- κρατικού παρεμβατισμού. Ήτοι του κρατικού παρεμβατισμού, ο οποίος τίθεται σε κίνηση κάθε φορά που -και για όσο χρονικό διάστημα- παρατηρείται σοβαρή διατάραξη της ισορροπίας ενός οικονομικού συστήματος, προκειμένου αυτό μέσω της κρατικής παρέμβασης να επανέλθει στην «*κανονικότητά*» του και ν' αρχίσει πλέον να λειτουργεί με βάση τους κανόνες της Αγοράς και του Ελεύθερου Ανταγωνισμού.

β) Κατ' ακολουθία, η ως άνω αντίληψη περί «*αυτορρύθμισης*» της Αγοράς -και, άρα, του οικονομικού συστήματος- αποκλειστικώς μέσω των κανόνων της προσφοράς και της ζήτησης προϋποθέτει:

β1) Σταδιακή συρρίκνωση του πεδίου δράσης του Κράτους. «*Όσο λιγότερο κράτος τόσο το καλλίτερο*». Κάπως έτσι το Κράτος -άρα και το Κράτος Δικαίου, υπό την εκδοχή του ιδίως ως Κοινωνικού Κράτους, και με συνταγματικό μάλιστα έρεισμα- οφείλει να περιορισθεί, περίπου, στον ρόλο του «*νυκτοφύλακος κυνός*», κατά την αντίληψη των μέσων του 19ου αιώνα.

β2) Επίσης, ανάλογη συρρίκνωση του «*όγκου*» των κανόνων δικαίου, οι οποίοι διέπουν την άσκηση των κάθε είδους κρατικών δραστηριοτήτων. Ιδίως δε εκείνων που διέπουν την δραστηριότητα της Εκτελεστικής Εξουσίας, ως «*αιχμής του δόρατος*» της όλης κρατικής δραστηριότητας.

2. Οι επιπτώσεις από την εφαρμογή στην πράξη της προμνημονευόμενης «*επιχείρησηςαπορρύθμιση*» μπορούν να συνοψισθούν στα εξής:

α) Κατά πρώτο λόγο, ακριβώς εξαιτίας της συρρίκνωσης του τομέα παρέμβασης του Κράτους, μεγάλο μέρος του κενού που προκύπτει το καταλαμβάνουν με την δράση τους νεοπαγείς φορείς του ιδιωτικού τομέα. Φορείς οι οποίοι, λόγω της καταγωγής τους, στερούνται οιασδήποτε δημοκρατικής νομιμοποίησης. Αυτή δε η έλλειψη δημοκρατικής νομιμοποίησης είναι εκείνη, η οποία αναδεικνύει και το μέγεθος των συνεπειών της φθίνουσας πορείας του Κράτους Δικαίου. Και τούτο, διότι οι φορείς του ιδιωτικού τομέα αναλαμβάνουν έτσι την διεκπεραίωση καθηκόντων, τα οποία συνδέονται ευθέως ακόμη και με την άσκηση δημόσιας εξουσίας stricto sensu. Γεγονός που θίγει τον ίδιο τον πυρήνα του παραδοσιακού Κράτους Δικαίου και, τελικώς, της ίδιας της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας.

β) Κατά δεύτερο λόγο -και κατά συνέπεια- εκεί όπου η παραδοσιακή κρατική δραστηριότητα ανατίθεται πλέον σε φορείς του ιδιωτικού τομέα, η κανονιστική ρύθμιση της αντίστοιχης δραστηριότητας δεν γίνεται μόνο μέσω των κανόνων δικαίου κρατικής προέλευσης και, άρα, αντίστοιχης δημοκρατικής νομιμοποίησης. Επιχειρείται -ίσως δε κατ' εξοχήν- και μέσω «*νεότευκτων*» κανόνων ιδιωτικής προέλευσης και έμπνευσης, των οποίων η «*νομιμοποίηση*» δεν έχει ίχνος δημοκρατικής κάλυψης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων κανόνων παρέχουν οι, διαρκώς πολλαπλασιαζόμενοι, παγκόσμιοι χρηματοπιστωτικοί κανόνες, όπως είναι ιδίως οι διεθνείς λογιστικοί κανόνες. Όπως επίσης και οι «*νεοπαγείς*» κανόνες ελέγχου των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα τους κανόνες που εφαρμόζει το δημιουργημένο από το ίδιο το Facebook, οιονεί δικαιοδοτικό όργανο, «*Oversight Board*» για τον έλεγχο της λειτουργίας του. Με την μέθοδο αυτή η γενικότερη συρρίκνωση του Κράτους Δικαίου εκκολάπτει και ανάλογη δραστική συρρίκνωση της δημόσιου χαρακτήρα Έννομης Τάξης, αφήνοντας πεδίο ανάπτυξης σε μια *«κανονιστική παραγωγή»* ιδιωτικής καταγωγής, με κυρωτικούς μηχανισμούς επίσης ιδιωτικής καταγωγής.

γ) Οι προεκτεθείσες εγγενείς αδυναμίες -λόγω των θεσμικών και πολιτικών κενών του- αλλά και οι επίσης προαναφερόμενες σοβαρές ατέλειες του Κανόνα Δικαίου, κατά την «*περιδίνησή*» του στο κανονιστικώς άναρχο πεδίο της «*απορρύθμισης*», συνιστούν τις βασικές αιτίες του δημοκρατικού ελλείμματος, το οποίο πλήττει καιρίως το σύγχρονο Κράτος Δικαίου. Ένα δημοκρατικό έλλειμμα το οποίο ανιχνεύεται, και μάλιστα ευκρινώς, από την μια πλευρά στα ολοένα και πολλαπλασιαζόμενα κρούσματα αποδυνάμωσης της Αρχής της Νομιμότητας της δράσης των κρατικών οργάνων. Και, από την άλλη πλευρά, στην διαρκώς

φθίνουσα πορεία της δημοκρατικής νομιμοποίησης της δράσης αυτής.

γ1) Τις δημοκρατικές «*αντηρίδες*» του σύγχρονου Κράτους Δικαίου υπονομεύει η κρίση της Αρχής της Νομιμότητας. Δηλαδή, κατ' ουσίαν, η αδυναμία του δημοκρατικώς θεσπισμένου Κανόνα Δικαίου να τιθασεύσει κανονιστικώς την δράση των κρατικών οργάνων εν γένει. Γεγονός το οποίο, κατά τ' ανωτέρω, οφείλεται ιδίως στο ότι ο Κανόνας Δικαίου αδυνατεί πια να ρυθμίσει επαρκώς την κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα, της οποίας αποτελεί *«εποικοδόμημα»*. Δοθέντος ότι η ταχύτητα των μεταμορφώσεών της και η ραγδαία εξέλιξη της Τεχνολογίας καθιστούν, πολλές τουλάχιστον φορές, κανονιστικώς *«ανεπαρκή»* τον Κανόνα Δικαίου, ήδη κατά το χρόνο έναρξης της ισχύος του.

γ2) Επέκεινα, η δράση των κρατικών οργάνων διαμορφώνεται μέσα σ' έναν -οιονεί άναρχο- κανονιστικό χώρο, η ιδιομορφία του οποίου έγκειται στο ότι δεν παρέχει στην αρμοδιότητα των ως άνω οργάνων στέρεο και σαφές δημοκρατικό υπόβαθρο. Συνακόλουθα, οι κυρωτικοί μηχανισμοί, οι οποίοι καλούνται να εγγυηθούν την *in concreto* τήρηση της Αρχής της Νομιμότητας, δεν διαθέτουν το αναγκαίο, αναφορικά με την κανονιστική του εμβέλεια, θεσμικό «*οπλοστάσιο*», που θα τους διασφάλιζε τις προϋποθέσεις αποτελεσματικής οριοθέτησης της δράσης των κρατικών οργάνων εντός μιας δημοκρατικώς -και με την δέουσα πληρότητα- οργανωμένης Έννομης Τάξης.

δ) Το κατά τα προμνημονευόμενα φαινόμενο της «*απορρύθμισης*», ως τρόπου περιθωριοποίησης της ρύθμισης της κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας μέσω κανόνων δικαίου κρατικής προέλευσης, υποσκάπτει, με την σειρά του, τις δημοκρατικές «*αντηρίδες*» του σύγχρονου Κράτους Δικαίου υπό τις εξής δύο, πρωτίστως, εκδοχές:

δ1) Πρώτον, η ιδιωτική πρωτοβουλία εξελίσσεται πια, σε μεγάλο βαθμό, πέρα και έξω από την ρυθμιστική επιρροή δημοκρατικώς διαμορφωμένων κανόνων δικαίου κρατικής προέλευσης. Εξελίσσεται δηλαδή, και μάλιστα με ολοένα και μεγαλύτερη ένταση, υπό την ρυθμιστική επιρροή ατελών κανόνων δικαίου άγνωστης και, εν πάση περιπτώσει, μη δημοκρατικώς δομημένης προέλευσης. Υπό τις ως άνω συνθήκες η «*αρμοδιότητα*» των κρατικών οργάνων, κατά την ανάπτυξη της δράσης τους, χάνει σταδιακώς όχι μόνο την κανονιστική της δύναμη αλλά και την απαραίτητη σύνδεσή της με τους, δημοκρατικής θεσμικής καταγωγής, πυλώνες στήριξης του Κράτους Δικαίου και της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας.

δ2) Δεύτερον, η κατά τ' ανωτέρω, μειωμένη πλέον, δημοκρατική νομιμοποίηση της «*αρμοδιότητας*» των κρατικών οργάνων έχει άμεση επίπτωση πάνω στην αντίστοιχη δημοκρατική νομιμοποίηση αυτών τούτων των κρατικών οργάνων-

φορέων της «*αρμοδιότητας*». Υπό την έννοια ότι αντιστοίχως μειωμένη εμφανίζεται και η δημοκρατική νομιμοποίηση των οργάνων τούτων, με όλες τις εντεύθεν αρνητικές συνέπειες ως προς την αναγνώριση του κύρους τους και την γενικευμένη αποδοχή της εξουσίας τους εκ μέρους του κοινωνικού συνόλου.

ε) Από τα προηγηθέντα προκύπτει σαφώς ότι με αυτό τον τρόπο η επιχείρηση «*απορρύθμιση*» «*υποτάσσει*» την ρυθμιστική επενέργεια του Κανόνα Δικαίου -και ιδίως των κατά τα προεκτεθέντα κανόνων δικαίου μη κρατικής προέλευσης και αντίστοιχης ανύπαρκτης δημοκρατικής νομιμοποίησης- στις «*επιταγές*» της Παγκοσμιοποιημένης Οικονομίας και των Αγορών.

ε1) Έτσι δε παρατηρείται πλέον μια πλήρης «*αντιστροφή*» της ίδιας της κανονιστικής υπόστασης του Κανόνα Δικαίου -επέκεινα δε του Κράτους Δικαίου και της Αρχής της Νομιμότητας- σε ό,τι αφορά τα θεμελιώδη δημοκρατικά «*προτάγματα*» θέσπισής του: Στο πλαίσιο της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας και του κύριου πυλώνα της, του Κράτους Δικαίου και της Αρχής της Νομιμότητας, ο Κανόνας Δικαίου είναι εκείνος ο οποίος, μέσ' από την δημοκρατική θεσμική του καταγωγή και προέλευση, διαδραματίζει τον κυριότερο ρόλο σε ό,τι αφορά την κανονιστική ρύθμιση των κοινωνικοποιημένων σχέσεων με βάση την ιεραρχία των επιμέρους κανόνων που εδραιώνει την Έννομη Τάξη. Όλως αντιθέτως, υπό τα «*κελεύσματα*» της Οικονομικής Παγκοσμιοποίησης και των Αγορών οι μη δημοκρατικής καταγωγής και προέλευσης κανόνες, στερούμενοι μοιραίως του αναγκαίου θεσμικού «*κύρους*», έρχονται να ρυθμίσουν τις κοινωνικοοικονομικές σχέσεις σύμφωνα με τις «*εντολές*» των «*παικτών*» στο ευρύτερο πεδίο της Οικονομίας.

ε2) Μια τέτοια κρίση της κανονιστικής ισχύος του Κανόνα Δικαίου, του Κράτους Δικαίου και της Αρχής της Νομιμότητας καταδεικνύει, επιπλέον, και την άκρως δυσοίωνη «*μετάβαση*» από την εποχή της «*επικυριαρχίας*» του «*θεσμικού*» επί του «*οικονομικού*» σ' εκείνη της «*επικυριαρχίας*» του «*οικονομικού*» επί του «*θεσμικού*». Μια «*μετάβαση*», η οποία με την σειρά της καταδεικνύει και μια από τις πιο επικίνδυνες «*ρωγμές*» στις δημοκρατικές «*αντηρίδες*» της σύγχρονης Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας, ως εγγύησης της Ελευθερίας και των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Β. Η σύγχρονη «*μετάλλαξη*» του Δημόσιου Συμφέροντος ως χαρακτηριστικό σύμπτωμα της «*επικυριαρχίας*» του «*οικονομικού*» επί του «*θεσμικού*»

Διευκρινίζεται προκαταρκτικώς ότι επειδή, κατά την φύση του, το Δημόσιο Συμφέρον –το οποίο εκ της κανονιστικής του αποστολής συνιστά μια από τις

σπουδαιότερες παραμέτρους σε ό,τι αφορά την εφαρμογή της Αρχής της Νομιμότητας εκ μέρους των κρατικών οργάνων- συγκεκριμενοποιείται από τις διατάξεις που συνθέτουν την θεσμική φυσιογνωμία του, εξ ορισμού συνιστά έννοια νομική. Πλην όμως έννοια νομικώς αόριστη. Αναποδράστως δε αυτή η νομική αοριστία μεταθέτει την συγκεκριμενοποίησή της από την μια πλευρά στο διοικητικό όργανο, το οποίο έχει την αρμοδιότητα δράσης προς εξυπηρέτηση του Δημόσιου Συμφέροντος. Και, από την άλλη πλευρά, στον αρμόδιο δικαστή, ο οποίος έχει την δικαιοδοσία δικονομικής «*επαλήθευσης*» του νομικού συλλογισμού του διοικητικού οργάνου. Και τούτο όχι μόνον όταν εκδικάζει ένδικα βοηθήματα και μέσα, δια των οποίων μπορεί ν' ακυρώσει ή να μεταρρυθμίσει την επίδικη εκτελεστή διοικητική πράξη -και, συνακόλουθα, την εξ αυτής παραγόμενη έννομη σχέση δημόσιου δικαίου- αλλ' ακόμη και όταν εκδικάζει αγωγή αποζημίωσης στο πλαίσιο του θεσμού της αστικής ευθύνης του Δημοσίου.

1. Αυτό το Δημόσιο Συμφέρον, από την φύση του, ουδέποτε μπορεί να ταυτισθεί με το ταμειακό Συμφέρον του Δημοσίου. Δηλαδή με το Συμφέρον εκείνο του Δημοσίου, το οποίο εξαντλείται στην απλή εξασφάλιση πόρων υπέρ αυτού.

α) Τούτο συνάγεται εκ του ότι οι ως άνω πόροι, εξ ορισμού, δεν νοούνται αυτοτελώς αλλά πάντοτε σε συνάρτηση με το πραγματικό Δημόσιο Συμφέρον που υπηρετούν, όπως προσδιορίζεται από τις οικείες διατάξεις οι οποίες, όμως, επίσης ουδόλως μπορούν να υπηρετούν μιαν αμιγώς οικονομική σκοπιμότητα και λογική. Δια του τρόπου αυτού η, άμεση ή έμμεση, μετάλλαξη του γνήσιου Δημόσιου Συμφέροντος σε ταμειακό συνιστά αλλοίωση του πυρήνα του και, περαιτέρω, της θεσμικής και οικονομικής του φύσης.

β) Το σύγχρονο φαινόμενο της ρυθμιστικής -επομένως και της κανονιστικής- αποδυνάμωσης του Κράτους Δικαίου, κυρίως λόγω των αρνητικών επιπτώσεων της Οικονομικής Παγκοσμιοποίησης όπως ήδη επεξηγήθηκε επανειλημμένως, επιφέρει, καθώς είναι αναμενόμενο, διαβρωτικές αλλοιώσεις και της έννοιας του Δημόσιου Συμφέροντος. Αλλοιώσεις, οι οποίες συνίστανται στην σταδιακή «*ενσωμάτωση*» εντός της έννοιας του Δημόσιου Συμφέροντος και του κατά τα προεκτεθέντα λεγόμενου «*δημοσιονομικού συμφέροντος*» -κατά κυριολεξία «*ταμειακού συμφέροντος*»- δηλαδή του συμφέροντος εκείνου το οποίο αφορά την είσπραξη των εσόδων του Κράτους για την επίτευξη των εκάστοτε επιλεγόμενων δημοσιονομικών στόχων.

2. Σε αυτές τις περιπτώσεις είναι προφανές ότι πρόκειται για «*συμφέρον*», το οποίο συνίσταται στην ωφέλεια που προκύπτει υπέρ του Δημοσίου, μέσω της είσπραξης χρημάτων από κάθε είδους νομοθετημένους πόρους. Συνακόλουθα δε για ωφέλεια η οποία δεν είναι θεσμικώς σε θέση ν' αποτελέσει, από μόνη

της, τον πυρήνα «*γνήσιου*» -ήτοι «*αυθεντικού*» κατά τον θεσμικό του προορισμό- Δημόσιου Συμφέροντος.

α) Αυτό οφείλεται στο ότι το εντεύθεν προκύπτον συμφέρον του Δημοσίου:

α1) Πρώτον, είναι άκρως γενικό και, ως εκ τούτου, θεσμικώς «*άχρωμο*» αφού καλύπτει αδιακρίτως όλη την κρατική δραστηριότητα, η οποία προδήλως είναι εφικτό ν' αναπτυχθεί μόνον όταν υπάρχουν οι απαραίτητοι προς τούτο πόροι. Δεν μπορεί, λοιπόν, ν' αποκτήσει την απαιτούμενη, κατά την προηγηθείσα ανάλυση, «*ειδικότητα*», την οποία από την φύση του ενέχει το Δημόσιο Συμφέρον με βάση τους κανόνες δικαίου που το θεσμοθετούν.

α2) Και, δεύτερον, μόνο δευτερογενώς μπορεί να συνδέεται με το Δημόσιο Συμφέρον, όπως τούτο καθορίζεται ad hoc από επιμέρους ρυθμίσεις κανονιστικού περιεχομένου. Δηλαδή μόνον ως αμιγώς οικονομικό μέσο πραγμάτωσης συγκεκριμένου Δημόσιου Συμφέροντος, το οποίο όμως έχει αναγνωρισθεί προηγουμένως ως τέτοιο αφενός από τις κατά τα προεκτεθέντα κανονιστικού περιεχομένου ρυθμίσεις και, αφετέρου, ανεξάρτητα από τα οικονομικά μέσα επιδίωξης και επίτευξής του. Κατά συνέπεια, το συμφέρον αυτό δεν είναι δυνατό και επιτρεπτό ν' αντιμετωπισθεί αυτοτελώς ως «*γνήσιο*» Δημόσιο Συμφέρον, αφού την θεσμική του ρίζα δεν την προσδιορίζει κανόνας δικαίου κανονιστικού περιεχομένου αλλά η «*δυναμική*» της οικονομικής πραγματικότητας. Και σήμερα, μάλιστα, υπό όρους ανεξέλεγκτης παγκοσμιοποίησης.

β) Η ανάλυση που προηγήθηκε οδηγεί, κατ' ανάγκη, στην θεσμικώς «*μελαγχολική*» διαπίστωση ότι αν συνεχισθεί η κατά τ' ανωτέρω και «*δια γυμνού οφθαλμού*» διαφαινόμενη «*αλλοίωση*» του «*γνήσιου*» Δημόσιου Συμφέροντος από την δημοσιονομικών χαρακτηριστικών υπονόμευσή του, τότε και η ίδια η Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία -ιδίως μέσω της αντίστοιχης «*διάβρωσης*» του Κράτους Δικαίου και της Αρχής της Νομιμότητας- οδηγείται, σχεδόν νομοτελειακώς, σε περαιτέρω «*αλλοίωση*». Με κύριο αίτιο πρόκλησής της την, υπό όρους παραστατικής και χρήσιμης αλληγορίας κατά τα προμνημονευόμενα εκτενώς, «*επικυριαρχία*» του «*οικονομικού*» επί του «*θεσμικού*». «*Επικυριαρχία*» η οποία σημαίνει, κατά βάθος, ότι ελλοχεύει και ο καταλυτικός κίνδυνος τελικής «*μετάβασης*» σε μίαν εποχή όπου, πλέον, η Οικονομία δεν τίθεται στην διάθεση του Ανθρώπου αλλά ο Άνθρωπος υπηρετεί, και δη παθητικώς, την Οικονομία. Αν η προαναφερόμενη «*μετάβαση*» συντελεσθεί πλήρως η, έστω, σε μεγάλο βαθμό, τότε θα πρόκειται, αναμφιβόλως, για «*πάρθιο βέλος*» που «*στοχοποιεί*» τον θεσμικό «*κορμό*» της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας ως εγγύησης της Ελευθερίας, δηλαδή κατ' ουσία την ίδια την Ελευθερία και τα Θεμελιώδη Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Επίλογος

Καταλήγω με ορισμένες σκέψεις αναφορικά με την αποστολή του Έλληνα Δικαστή για την υπεράσπιση του Κράτους Δικαίου και της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας μέσω της αποτελεσματικής αντιμετώπισης του κινδύνου εξάπλωσης του φαινομένου της «*επικυριαρχίας*» του «*οικονομικού*» επί του «*θεσμικού*».

Α. Όπως είναι ευνόητο, στην Ελληνική Έννομη Τάξη ο ρόλος του Δικαστή -ακριβώς λόγω της ιδιομορφίας της συνταγματικώς κατοχυρωμένης προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας του- κατά την υπεράσπιση της κανονιστικής ισχύος του Κανόνα Δικαίου αποκτά όλως ιδιάζουσα σημασία. Και τούτο διότι η εμπειρία της σύγχρονης λειτουργίας του Κράτους Δικαίου έχει αποδείξει ότι την μεγαλύτερη φθορά, εξαιτίας της εγγενούς και της επίκτητης σχετικότητας κατά τ' ανωτέρω, υφίστανται οι κανόνες δικαίου, οι οποίοι διαμορφώνουν το πλαίσιο της lato sensu Αρχής της Νομιμότητας της δράσης των κρατικών οργάνων, κατ' εξοχήν δε εκείνων της Εκτελεστικής Εξουσίας. Σε αυτό το πεδίο ο Δικαστής καλείται, μέσω της άσκησης της δικαιοδοσίας του, να θωρακίσει πρωτίστως τα φυσικά και νομικά πρόσωπα από τις επιπτώσεις της κρατικής αυθαιρεσίας, την οποία επιτείνει η σχετικοποίηση της κανονιστικής ισχύος του νομικού πλαισίου της Αρχής της Νομιμότητας.

Β. Και εδώ ο Δικαστής καλείται να εκπληρώσει την δικαιοδοτική αποστολή του

υπέρ του Κράτους Δικαίου και της Αρχής της Νομιμότητας -άρα υπέρ της στήριξης των θεμελιωδών «*αντηρίδων*» της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας- με στήριγμα την Ανεξαρτησία του, τόσο την Προσωπική όσο και την Λειτουργική. Έχοντας μάλιστα υπόψη του ότι αυτή η διπλή Ανεξαρτησία, με κορωνίδα βεβαίως την λειτουργική πτυχή της, του αναγνωρίζεται από το Σύνταγμα ακριβώς για να εκπληρώσει, στο ακέραιο, την δικαιοδοτική του αποστολή. Με γνώμονα αυτή την συναίσθηση καθήκοντος και ευθύνης τα δικαιοδοτούντα στελέχη της Ελληνικής Δικαιοσύνης έχουν την μεγάλη ευκαιρία να τιμήσουν, όπως αρμόζει στις κρίσιμες σύγχρονες περιστάσεις, την ιστορία της.»